

افسانه‌نگاری کاربردی

همراه با نرم افزارهای Eviews 9 و JMulTi

جلد اول

دکتر جعفر حقیقت

(استاد دانشگاه تبریز)

سید صالح اکبر موسوی

سر شناسه	.۱۳۴۴ : حقیقت، جعفر،
عنوان و پدیدآور	: اقتصادسنجی کاربردی همراه با نرم افزارهای Eviews 9 و JMuliTi (جلد اول)
مشخصات نشر	تالیف: دکتر و سید صالح اکبر موسوی
مشخصات ظاهری	نشر نور علم، ۱۳۹۵.
شابک	جداول، نمودار.
و ضعیفه فهرست نویسی	۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۲۲۰-۸ ۹۷۸-۲۱۶-۱: براساس اطلاعات فیبا (فهرستنحوی پیش از انتشار).
یادداشت	حقیقت، جعفر، ۱۳۴۴، مولف.
موضوع	اکبر موسوی، سید صالح، ۱۳۶۸، مولف.
موضوع	اقتصادسنجی -- برنامه های کامپیوتري
رده بنan کن	اقتصادسنجی -- روش های آماری
ردبندی دیجی	HB ۱۳۹۵: ۱۳۶۸ الف ۷ / ۱۳۹: ۳۳۰/۰۱۵

نشر نورعلم، تهران - خ ۱۲ فروردین - پلاک ۲۵۹ - ط ۴ - واحد ۸ تلفن: ۰۶۴۰۵۸۸۰ و ۰۶۴۰۵۸۹۴
 .۹۱۲۳۳۴۲۲۹ noreelm@yahoocom ۰۶۴۰۵۸۹۴

اقتصادسنجی کاربردی همراه با نرم افزارهای Eviews 9 و JMuliTi (جلد اول)
 تالیف: دکتر جعفر حقیقت و سید صالح اکبر موسوی
 ناشر: نور علم
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۲۱۶-۱
 چاپ و صحافی: الغدیر
 نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵
 شمارگان: ۵۰۰ جلد
 قیمت: ۲۰۰۰ تومان

فروشگاه در تهران: دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران پایگاه اینترنتی: www.nooreelm.com

موبایل کار: در صورت عدم دسترسی به کتاب های این انتشارات، از طریق تماس با شماره ۰۹۱۲۳۳۴۲۲۹ کتاب ها با پست به تمام نقاط ایران ارسال می شود.

اقتصادسنجی، دانش مطالعه پدیده‌های مختلف اقتصادی است و با داده‌های مشاهده شده سروکار دارد. به عبارتی، اقتصادسنجی علم تحلیل‌های آماری از مدل‌های اقتصادی است. همانطور که راینار فریش در اولین شماره مجله ایکانامتریکا توضیح می‌دهد یکی شدن آمار، تئوری اقتصادی و ریاضیات است که اقتصادسنجی را می‌سازد.

از آنجا که تحلیل‌های اقتصادسنجی به ویژه برآورد ضرایب و استنتاج آماری نیاز به محاسبات طولانی (بیجایده) دارند، به همین خاطر استفاده از نرم‌افزارهای اقتصادسنجی در کارهای تجربی امر غیرمعمول است. در دانشگاه‌های ایران، بیشتر نرم‌افزارهای ایویوز (Eviews) و استانا (Stata) توسعه دانشجویان و اساتید اقتصادسنجی مورد استفاده قرار می‌گیرد. ایویوز نرم‌افزاری است که در سال ۱۹۹۴ جایگزین نرم‌افزار مایکروسافت (MicroTSP) شد که از سالیان دور مورد استفاده دانشجویان اقتصاد قرار داشت. در این کتاب از آخرین نسخه ارائه شده View 9.1 استفاده شده است؛ که امکانات جدیدی نسبت به نسخه‌های قبلی دارد. نرم‌افزار دومی که در این کتاب و برای اولین بار معرفی می‌شود، نرم‌افزار JMUlti است. نرم‌افزار JMUlti یک برنامه کاربردی و موثر در زمینه اقتصادسنجی است که تحت سیستم JAVA طراحی شده است. این نرم‌افزار برای تحلیل و تخمین سری‌های زمانی در اقتصاد بکار می‌رود. استفاده از این نرم‌افزار بسیار آسان بوده و منوهایی برای هر یک از تخمین‌های موجود در نرم‌افزار طراحی شده است که تمامی مراحل مربوط به برآورد یک مدل خاص را در بر می‌گیرد.

کتاب حاضر از نوزده فصل تشکیل شده است که در دو جلد ارائه می‌شود. فصول اول تا یازدهم در جلد اول و فصول دوازده تا نوزدهم نیز در جلد دوم عرضه می‌شود.

فصل اول به آشنایی اولیه با نرم افزارهای Eviews و JMulti اختصاص دارد. در این فصل نحوه وارد کردن داده‌ها، اعمال تغییرات بر روی آنها، ویرایش و در نهایت ذخیره کردن داده‌ها تحت عنوان یک فایل کاری توضیح داده شده است. فصل دوم به تجزیه و تحلیل‌های اولیه در هر دو نرم افزار اشاره می‌کند. در این فصل ترسیم یک سری زمانی در حالت‌های مختلف، محاسبه آمارهای توصیفی متغیرها، طیف‌ها، توابع چگالی کرنل و ... مطرح می‌شود. در فصل سوم، به برآورد مدل رگرسیونی ساده و آزمون‌های مربوطه پرداخته می‌شود. در فصل چهارم، به توضیح دو نوع متغیر که در اقتصادستنجی کاربردهای ویژه‌ای دارند، پرداخته می‌شود. این متغیرها، متغیرهای مجازی و ابزاری هستند. فصل پنجم، مدل‌های خانواده ARCH است. در این فصل، انواع مدل‌های ARCH ساده، آستانه‌ای، چند مفیر و ... توضیح داده شده است. همچنین برای تمامی مدل‌های ARCH، مثالی درخصوص نحوه تخمین آنها آورده شده است. فصل هفتم به الگوهای ARMA و ARIMA اشاره دارد. در این مدل می‌توان یک سری زمانی را در قالب مدل‌های موجود در این فصل تخمین زد. از نتایج آن برای پیش‌بینی استفاده کرد. فصل هشتم، به معادلات همزمان اختصاص داده شاء است. در این فصل، ضمن معرفی کامل سیستم معادلات همزمان، روش‌های تخمین آن معادلات نیز بطور کامل توضیح داده شده است. فصل نهم، به مدل‌های خودرگرسیون برداری (VAR)، تصحیح خطای برداری (VECM) و خودرگرسیون برداری ساختاری (SARL) اختصاص دارد. در فصل دهم، مباحث مربوط به مدل‌های با وقفه توزیعی و ARDL بررسی شده است. همچنین نحوه تخمین مدل ARDL برای اولین بار در نرم افزار Eviews 9 توضیح داده شده است. فصل آخر از جلد پنجم، مربوط به مدل‌های پانل کلاسیک است. در این فصل، روش‌های تخمین پانل کلاسیک به طور کامل معرفی شدند. همچنین آزمون‌های ریشه‌واحد و انتخاب مدل برای داده‌های پانل در ادامه این فصل ارائه شدند.

جلد اول کتاب درخصوص مباحث پایه و مدل‌های روتین اقتصادسنجی است که کاربرد فراوانی در مطالعات تجربی دارند. در جلد دوم، به مباحث پیشرفته‌تری پرداخته می‌شود. در فصل دوزدهم مدل‌های حداقل مربعات پویا (DOLS و FOLS) توضیح داده می‌شوند. فصل سیزدهم به مدل‌های رگرسیون با داده‌های پانل جدید اختصاص دارد. در فصل چهاردهم به بحث‌های تقارن و عدم تقارن (رهیافت فیلترینگ) پرداخته شده است. فصل پانزدهم مربوط به مدل‌های تغییر وضعیت و تغییر رژیم است. در این فصل، مدل STAR و نحوه تخمین آن در نرم‌افزار JMULTI به طور کامل توضیح داده شده است. سه نسل شانزدهم مدل‌های تغییر وضعیت و الگوهای مارکف سوئچینگ آورده شده است. فصل هفدهم مربوط به مدل‌های رگرسیون با متغیر وابسته مجازی است. در این فصل، مدل‌ی لاجیت، پروبیت، توبیت، نرمیت و ... بررسی خواهد شد. فصل هجدهم به سری‌ی زمانی نایارامتریک اختصاص دارد. در فصل آخر از جلد دوم مباحثی درخصوص مدل‌هاه دارد. ارائه شده است.

این کتاب سه رویکرد را در تمدنی فصو، ذبان می‌کند. ابتدا در تمامی فصول به غیر از فصل اول، مباحث تئوریکی اقتصاد سنجی مربوط به مدل تحت بررسی به طور کامل توضیح داده می‌شود و تک‌تک آزمون‌های مربوط به مباحث تخمین مدل به صورت کاملاً نظری شرح داده می‌شود. سپس قسم‌های مختلف نرم‌افزارها برای تصریح مدل انتخابی توضیح داده می‌شود. در طول هر فصل بیان کاربردی مطرح می‌شود که در آن منبع داده‌ها معرفی شده و با استفاده از آنها مدل تخمین زده شده و نتایج آن تفسیر می‌شود.

دکتر جعفر حقیقت

سید صالح اکبر موسوی

آبان ماه ۱۳۹۵

فهرست موضوعات

فصل اول آشنایی با نرم افزارهای JMuliTi و Eviews 9

- ۱ ۱-۱ مقدمه
- ۲ ۱) نرم افزار JMuliTi
- ۳ ۲-۱ نحوه وارد کردن داده ها در JMuliTi
- ۴ ۱-۲-۱ فرمت Excel
- ۵ ۲-۲-۱ فرمت ASCII
- ۶ ۳-۱ ماشین حساب سری های زمانی
- ۷ ۴-۱ تنظیمات نرم افزار JMuliTi
- ۸ ۵-۱ ذخیره فایل کاری در JMuliTi
- ۹ ۶-۱) نرم افزار Eviews 9
- ۱۰ ۶-۲ نحوه وارد کردن داده ها در Eviews 9
- ۱۱ ۷-۱ ایجاد متغیرهای جدید
- ۱۲ ۸-۱ اصلاح دوره زمانی داده ها
- ۱۳ ۹-۱ تغییر نام، اصلاح و مشاهده داده ها
- ۱۴ ۱۰-۱ ذخیره فایل کاری در Eviews 9

فصل دوم: تجزیه و تحلیل‌های اولیه

۲۱	۱-۲ مقدمه
۲۱	۲-۲ نمودار
۲۷	۳-۲ آمارهای توصیفی
۳۲	۴-۲ کاریانس و ضریب همبستگی
۳۵	۵-۲ طبقات
۳۶	۶-۲ نابع چگانی کن
۳۸	۶-۲ تخمین چگالی کردن
۴۱	۶-۲ کرنل‌ها
۴۳	۶-۲ کیفیت دقیقت تخمین زن‌های کن
۴۴	۶-۲ پهنه‌ای باند بهینه
۴۵	۶-۲ کرنل بهینه
۴۶	۶-۲ روش‌های انتخاب پهنه‌ای باند
۵۱	ضمیمه

فصل سوم: تخمین مدل رگرسیون، آزمون فروض و ثبات مدل

۵۵	۱-۳ مقدمه
۵۵	۲-۳ حداقل مربعات معمولی (OLS)
۶۰	۳-۳ آزمون محدودیت ضرایب والد

۶۲	۴-۳ آزمون متغیرهای حذف شده
۶۵	۵-۳ آزمون متغیرهای اضافی
۶۶	۶-۳ ناهمسانی واریانس
۶۶	۱-۶-۳ آزمون وايت
۶۷	۲-۶-۳ آزمون LM
۶۹	۷-۳ خ هم تکی
۶۹	۱-۷-۳ روش رسیده ر.
۷۰	۲-۷-۳ آزمون دریین وادسون
۷۳	۳-۷-۳ آزمون بروش دفرن
۷۵	۸-۳ آزمون نرمال بودن
۷۵	۹-۳ ثبات مدل
۷۶	۱-۹-۳ آزمون چاو
۷۸	۲-۹-۳ آزمون پیش‌بینی چاو
۷۹	۳-۹-۳ آزمون رمزی
۸۴	۴-۹-۳ آزمون باقیماندها و ضرایب بازگشتی
۸۵	۵-۹-۳ آزمون مجموع تجمعی باقیماندهای بازگشتی (CUSUM)
۸۷	۱۰-۳ علیت
۸۸	۱۱-۳ پیش‌بینی

فصل چهارم: متغیر مجازی و ابزاری

۹۱	۱-۴ مقدمه
۹۲	۲-۴ متغیرهای مجازی
۹۴	۳-۴ مدل رگرسیون با دو متغیر مجازی
۹۵	۴-۴ نتایج تأثیرگذاری متغیرهای مجازی
۹۶	۴-۴-۱ تأثیر متغیر مجازی بر عرض از مبداء
۹۶	۴-۴-۲ تأثیر متغیر مجازی بر ضریب شیب
۹۷	۴-۴-۳ تأثیر متغیر مجازی بر عرض از مبداء و شیب
۹۸	۴-۴ آزمون ثبات ضرایب با متغیرهای مجازی
۹۹	۶-۴ تعدیل سریهای زمانی فصلی
۱۰۳	۷-۴ متغیرهای ابزاری
۱۰۴	۸-۴ تخمین مدل با متغیرهای ابزاری
۱۰۶	۹-۴ آزمون هاسمن برای بررسی واریانسها
۱۰۶	۱۰-۴ شناسایی متغیرهای توضیحی تصادفی
۱۰۷	۱۱-۴ انتخاب متغیر ابزاری مناسب

فصل پنجم: آزمون‌های ریشه‌واحد و همانباشتگی

۱۱۱	۱-۵ مقدمه
۱۱۲	۲-۵ مفهوم آیستایی

- ۱۱۳ ۳-۵ عدم ایستایی
- ۱۱۴ ۴-۵ آزمون‌های ایستایی
- ۱۱۴ ۱-۴-۵ تابع خودهمبستگی و نمودار همبسته نگار
- ۱۲۰ ۲-۴-۵ آزمون‌های ریشه واحد
- ۱۲۰ آزمون ریشه واحد دیکی فولر تعمیم یافته (ADF)
- ۱۲۶ آزمون ریشه واحد اسمیت - فیلیپس
- ۱۲۹ آزمون ریش راحد KPS
- ۱۳۳ آزمون ریشه و حد سلی (HGEY)
- ۱۳۹ آزمون ریشه واحد در حال تکمیل شکست ساختاری
- ۱۴۸ آزمون دیکی فولر با روش LS پرون زدایی شده
- ۱۵۲ آزمون فیلیپس-پرون (PP)
- ۱۵۵ آزمون الیوت، روتنبرگ و استوک نقطه بهیت
- ۱۵۷ آزمون انجی-پرون (NP)
- ۱۵۸ ۵-۵ رگرسیون کاذب و همانباشتگی
- ۱۶۰ ۶-۵ آزمون‌های همانباشتگی
- ۱۶۱ ۱-۶-۵ آزمون دوربین-واتسون CRDW
- ۱۶۱ ۲-۶-۵ آزمون انگل-گرنجر و انگل-گرنجر تعمیم یافته
- ۱۶۲ ۳-۶-۵ مقایسه نرم‌افزارهای Eviews و JMulTi
- ۱۶۳ ۴-۶-۵ آزمون اثر جوهانسون

۱۶۹

۵-۶ آزمون سایکونن و لاتکپوهل

فصل ششم: مدل‌سازی نوسانات ARCH

۱۷۳

۱-۶ مقدمه

۱۷۴

۲-۶ آزمون ناهمسانی واریانس ARCH

۱۷۸

۳-۶ مدل‌های ARCH (q)

۱۷۹

۴-۶ مدل GARCH (q,p)

۱۸۱

۵-۶ تخمین مدل‌های ARCH و GARCH

۱۹۰

۶-۶ مدل‌های GARCH، متقارن

۱۹۱

۱-۶-۶ مدل TGARCH

۱۹۵

۲-۶ مدل EGARCH

۱۹۸

۷-۶ مدل MGARCH

۲۰۲

۸-۶ پیش‌بینی

۲۰۵

ضمیمه

فصل هفتم: مدل‌های پیش‌بینی اقتصادی ARIMA

۲۰۹

۱-۷ مقدمه

۲۰۹

۲-۷ مدل‌های خودرگرسیون (AR)

۲۱۰

۳-۷ مدل میانگین متحرک (MA)

۲۱۱

۴-۷ مدل خودرگرسیون میانگین متحرک (ARMA)

۲۱۱	۵-۷ مدل خودرگرسیون میانگین متحرک انباشته (ARIMA)
۲۱۲	۶-۷ روش باکس-جنکینز
۲۱۳	۱-۶-۷ مرحله اول: شناسایی
۲۱۴	۲-۶-۷ مرحله دوم: تخمین
۲۱۴	۳-۶-۷ مرحله سوم: بررسی مدل تخمینی
۲۲۰	۷-۷ پیش‌بینی
۲۳۱	۸-۷ مدل خودرگر: یون میا: گین متحرک انباشته کسری
	فصل هشتم: معادلات همزمان
۲۳۳	۱-۸ مقدمه
۲۳۴	۲-۸ اثبات تورش‌دار و ناسازگار بودن سوابیه،
۲۳۹	۳-۸ تعاریف و مفاهیم
۲۴۲	۴-۸ مفهوم تشخیص در معادلات همزمان
۲۴۲	۱-۴-۸ کمتر از حد مشخص
۲۴۴	۲-۴-۸ حالت دقیقاً مشخص
۲۴۶	۳-۴-۸ حالت بیش از حد مشخص
۲۴۷	۵-۸ بررسی تشخیص نوع یک معادله
۲۴۷	۱-۵-۸ شرط درجه‌ای
۲۴۹	۲-۵-۸ شرط رتبه‌ای

۲۵۲	۶-۸ روش‌های تخمین
۲۵۴	۱-۶-۸ روش حداقل مربعات معمولی (OLS)
۲۵۵	۲-۶-۸ حداقل مربعات غیرمستقیم (ILS)
۲۵۷	۳-۶-۸ روش حداقل مربعات دو مرحله‌ای (2SLS)
۲۶۱	۴-۶-۸ روش متغیر ابزاری (IV)
۲۶۲	۵-۶-۸ روش حداکثر راستنمایی با اطلاعات محدود (LIML)
۲۶۶	۶-۶-۸ روش حداقل مربعات سه مرحله‌ای (3SLS)
۲۶۷	۷-۶-۸ روش حداکثر راستنمایی با اطلاعات کامل (FIML)
	فصل نهم: مدل‌های VAR و VECM
۲۷۰	۱-۹ مقدمه
۲۷۶	۲-۹ مدل پایه VAR
۲۷۹	۳-۹ تشخیص مدل VAR
۲۹۰	۴-۹ تعیین تعداد و فقه بهینه در مدل‌های VAR
۲۹۲	۵-۹ واکنش متغیرها به شوک‌ها (IRF)
۲۹۴	۱-۵-۹ فوائل اطمینان
۲۹۴	۶-۹ تجزیه واریانس (FEVD)
۳۰۳	۷-۹ علیت
۳۰۴	۸-۹ آزمون ایستایی در مدل‌های VAR

۳۰۵	۹-۹ هم‌اباشتگی در مدل‌های VAR
۳۰۶	۱۰-۹ آزمون هم‌اباشتگی جوهانسون-جوسیلیوس
۳۰۸	۱۱-۹ آزمون اثر
۳۰۸	۱۲-۹ آزمون حداکثر مقادیر ویژه
۳۱۴	۱۳-۹ مدل تصحیح خطای برداری (VECM)
۳۱۷	۱۴-۹ خرگی یون برداری ساختاری (SVAR)
۳۱۸	۱۵-۹ اعمال راه رسانی SVAR
۳۱۸	۱۶-۹ محدودیت‌های صوتاًه مدت
۳۱۹	۱۷-۹ محدودیت‌های بندمانی
۳۲۰	۱۸-۹ شناسایی مدل‌های SVAR
۳۲۰	۱۹-۹ تجزیه چولسکی
۳۲۱	۲۰-۹ تجزیه سیمز-برنانکی
۳۲۲	۲۱-۹ تجزیه بلانچارد-کوا
۳۲۳	۲۲-۹ تجزیه پسران-شین
۳۲۴	۲۳-۹ روش‌های اعمال محدودیت در مدل‌های SVAR
۳۲۹	۲۴-۹ پیش‌بینی با مدل‌های VAR
۳۳۱	۲۵-۹ ضمیمه فصل نهم

فصل دهم: مدل‌های خودرگرسیون با وقفه‌های توزیعی ARDL

۳۳۳	۱-۱۰ مقدمه
۳۳۴	۲-۱۰ وقفه‌ها
۳۳۶	۳-۱۰ تخمین مدل‌های با وقفه توزیعی
۳۳۷	۱-۱۰ روش کویک
۳۴۱	۲-۱۰ انتظارات تطبیقی
۳۴۴	۳-۱۰ ، بل ته یل جزئی
۳۴۶	۴-۱۰ حالت - فیفیو از مدل‌های انتظارات تطبیقی و تعدیل جزئی
۳۴۸	۴-۱۰ تخمین مدل ARDL
۳۵۱	۵-۱۰ آزمون همانباشتگی در مدل ARDL
۳۵۱	۱-۵-۱۰ روش بزرگی، دولادو و مستر
۳۵۲	۲-۵-۱۰ روش پسران و همکاران
۳۵۳	۶-۱۰ مدل تصحیح خطای

فصل یازدهم: مدل‌های رگرسیون با داده‌های پانل کلاسیک

۶۳۳	۱-۱۱ مقدمه
۶۳۴	۲-۱۱ داده‌های پانل
۶۴۵	۳-۱۱ تفاوت داده‌های آمیخته (Pool) و داده‌های پانل (Panel)
۶۶۶	۴-۱۱ اثرات ثابت

۳۶۷	۵-۱۱ اثرات تصادفی
۳۶۷	۶-۱۱ مدل‌های داده‌های پانل
۳۶۷	۱-۶-۱۱ مدل‌های پانل ایستا
۳۶۸	مدل رگرسیون تلفیقی
۳۶۸	مدل رگرسیون فردی
۳۶۸	ماتریس رگرسیون به ظاهر نامرتب (SUR)
۳۶۹	مدل ردافای سرب انت تغییر مجازی (LSDV)
۳۷۰	مدل جزء سه
۳۷۰	مدل ضرایب تصادفی
۳۷۱	۲-۶-۱۱ پانل پویا
۳۷۷	۷-۱۱ آزمون‌های ریشه‌واحد در پانل
۳۷۹	۱-۷-۱۱ آزمون لوین، لین و چو (LLC)
۳۷۹	۲-۷-۱۱ آزمون بریتانگ
۳۸۰	۳-۷-۱۱ آزمون هادری
۳۸۲	۴-۷-۱۱ آزمون ایم، پسران و شین (IPS)
۳۸۳	۵-۷-۱۱ آزمون مادالا، وو و چوی (آزمون فیشر ADF)
۳۸۵	۶-۷-۱۱ CADF
۳۸۷	۸-۱۱ همانباشتگی در داده‌های پانل
۳۸۸	۱-۸-۱۱ آزمون کانو

۳۹۰	۲-۸-۱۱ آزمون پدرونی
۳۹۴	۹-۱۱ روش‌های تخمین مدل‌های پانل
۳۹۶	۱-۹-۱۱ روش‌های کلاسیک
۳۹۸	۲-۹-۱۱ روش‌های جدید
۳۹۸	۱۰-۱۱ رموزنگاری انتخاب مدل
۳۹۹	۱-۱۰-۱۱ آزمون تلفیق پذیری
۴۰۰	۱۰-۱۱ آزمون هاسمن
۴۰۰	۳-۱۰-۱۱ آزمون هسن نویمند
۴۰۲	۴-۱۰-۱۱ آزمون LM بروش - پگان برای اثرات تصادفی
۴۰۲	۱۱-۱۱ آزمون نقض فرض کردسیک
۴۰۲	۱-۱۱-۱۱ آزمون ناهمسانی واریانس
۴۰۳	۲-۱۱-۱۱ آزمون خودهمبستگی سریالی
۴۰۳	۳-۱۱-۱۱ آزمون استقلال مقاطع
۴۰۴	۱۲-۱۱ رگرسیون خطی با انحراف معیار پانل همبسته (PCSE)
۴۱۹	واژه‌نامه فارسی- انگلیسی
۴۲۵	منابع و مأخذ